

TÉR, SZABADSÁG

1989-ben közalkalmazott voltam. Már Budapesten éltem, és főállásom mellett egy tudományos munkán dolgoztam, melynek egyik központi témája a szabadság lehetségsége vagy lehetetlensége volt; a megközelítések során filozófiai szempontok is előkerültek. Az értekezés nyelvezetét körülbelül ilyennek képzeljük: a személyiség-felfogás aspektusai az egyéni felelősségvállalás nézőpontjainak függvényében. A munka írása alatt egyszer sem gondoltam még csak képzeletbeli támpontként sem arra, hogy az a világ, amelyben akkor már évtizedek óta éltem, valaha megváltozhat. Bizonyos személyes élmények folytán a szabadságról mint olyanról azért csak-csak ábrándoztam, sőt, megpróbáltam néhány ötletemet meg is valósítani. Főleg a Német Szövetségi Köztársaságban, ahová sok minden más mellett a zene vitt. Évi néhány hónap környezetváltozás igen meghatározó tud lenni, különösen akkor, ha az új helyen több minden felvillanyozza az embert. Engem például állandó lelkesültségben tartott, hogy a németek folyton kint vannak az utcán, ott csinálják/beszélik/gondolják dolgaik jelentős részét.

Nekem Magyarországon ehhez hasonló élményem először 1989. március 15-én volt, amikor több tízezer honfitársammal együtt részt vettem a televízió épülete előtti tüntetésen. Ezen a bizonyos napon természetesen valami egészen másról volt szó, nem mintha képes lettem volna felmérni, milyen politikai következményei lehetnek a demonstrációnak. Azt azonban tudtam, hogy ezen a délutánon több tízezer ember élte át, mennyire más a nyomatéka annak, amikor együtt gondolunk/képzünk/tartunk lehetőségnek bizonyos dolgokat, mint amikor ki-ki a saját szobájában teszi ugyanezt. Dolgozatom elméleti futamainak egy-két eleme egyszeriben elhalványult előttem, és az futott át rajtam, hogy a valóság olykor szubtilisabb tud lenni a legmerészebb elképzelésnél is. Ide-oda nézegettem a tömegben, méltam, mint máskor is, ha a körülmények erre kényszerítenek. Közben a téren tartózkodók világához próbáltam közelebb kerülni: annyiféle érzet kavargott a Szabadság téren, mint ahányan kint voltunk. Jó volt ott álldogálni honfitársaim között.